

SVT:s Skolkö visade det underliga i kösystemet till friskolorna

Arbetsvärlden den 17 april 2018

När familjen i mitten av 00-talet var på jakt efter nytt boende brukade jag fråga vilken skolas upptagningsområde husen vi tittade på hörde till. Ingen kunde någonsin svara. Idag är upptagningsområdena avskaffade men hade de funnits kvar är det knappast troligt att mäklarna stått svarslösa. Vilken skola barnen kommer att gå på har seglat upp som en fråga av central vikt för många barnfamiljer. Detta gör också att urvalsreglerna som bestämmer vem som får en viss skolplats blivit sprängstoff, vilket visade sig när SVT lanserade verktyget Skolkö som gjorde det möjligt att anmäla sina barn till landets alla friskolor samtidigt.

Sabotage! utropade friskolesektorn. Rättvisa! utropade en del andra. Själv tyckte jag att SVT:s i och för sig tveksamma tilltag var ett utmärkt sätt att påvisa det underliga i att platser till friskolor fördelas efter hur länge barnen stått i kö. Inte minst är detta märkligt när man vänder sig till skollagen.

Urval till friskolor regleras inte direkt i skollagen men i andra kapitlets åttonde paragraf står att läsa att "alla ska, oberoende av geografisk hemvist och sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet". Hur detta ska omsättas till konkreta urvalsregler beslutas av Skolinspektionen som landat i att anmälningsdatum, syskonförtur och geografisk närhet är det som gäller.

Detta väcker frågor. Hur kan geografisk närhet vara en acceptabel urvalsprincip när skollagen explicit säger att tillgången inte får påverkas av geografisk hemvist? Vidare kan man undra hur anmälningsdatum kan vara en urvalsgrund då detta inte bara stänger ute den som råkar vara född sent på året utan även den som av – exempelvis – sociala och ekonomiska skäl flyttat.

När det gäller den geografiska närheten är det möjligt att Skolinspektionen sneplat på reglerna som styr urval till kommunala skolor. Där anges att eleven har rätt till en skolplacering nära hemmet, vilket är helt rimligt eftersom kommunen måste garantera att familjer kan fullgöra skolplikten samtidigt som vardagslogistiken ska gå ihop. Däremot är det oklart varför närhetsprincipen skulle tillämpas på fristående skolor och ännu mer oklart är hur detta kan motivera anmälningsdatum som urvalsgrund.

Ännu underligare blir det när man betänker att kommunen först och främst ska utgå från vårdnadshavarens önskemål när det gäller placering på kommunala skolor. Denna regel utgör det som kallas "det fria skolvalet" och trumfas i princip enbart av närhetsprincipen, även om också syskonförtur nuförtiden motvilligt verkar accepteras. Man kan därför med fog undra varför en vårdnadshavarens önskemål om en viss friskola får åsidosättas enbart på grund av att någon annan önskade skolan först.

Urval måste dock ske och det händer att man stöter på uppfattningen att den som köat länge uppvisat engagemang och därmed gjort sig förtjänt av en viss skolplats. Om detta finns mycket att

säga men skolplatser till attraktiva skolor får inte tilldelas på basis av engagemang, oavsett hur detta tar sig uttryck.

Friskolor ska enligt skollagen vara öppna för alla på lika villkor och det är därför svårt att förstå hur andra urvalsgrunder till friskolor än lottning kan accepteras. Att lottning inte är populärt i vissa läger är uppenbart men frågan är faktiskt inte reglerad i lag och därför upp till Skolinspektionen att avgöra. Frågan till Skolinspektionen måste därför bli följande: Hur i hela fridens namn har ni kunnat landa i att kötid ska vara den dominerande eller ens en tillåten grund för urval till fristående grundskolor?

Jonas Vlachos